

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

Büyük Dönüşüm (Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri) Kitabının ve Polanyi'nin Tezlerinin Değerlendirilmesi*

Okan Güray BÜLBÜL**

ÖZET

Çalışmada Karl Polanyi'nin Büyük Dönüşüm kitabının incelemesi yapılmış ve bu kapsamda Polanyi'nin hayatının görüşlerine olan etkisi, eserleri, tezleri ve tezlerine ilişkin getirilen eleştirilere yer verilmiştir. Kitap incelemesi yönteminin kullanıldığı çalışmada kitabın genel çerçevesi ve tezleri ortaya konularak bu tezlerin hangi argümanlarla desteklendiği açıklanmıştır. Kitapta yer alan tezlere yönelik eleştirilerin ortaya konulması ile sonuçlanan çalışma, Polanyi'nin sosyal politika alanına da büyük katkısı olan kitabının genel çerçevesini inceleme amaçındadır.

Anahtar Kelimeler: Karl Polanyi, Büyük Dönüşüm, Kitap İncelemesi.

* Kitap İncelemesi Geldiği Tarih: 01.06.2017, Kitap İncelemesi Kabul Tarihi: 04.12.2017

** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

ABSTRACT

Evaluation of Great Transformation (The Political and Economic Origins of Our Time) Book and Theses of Karl Polanyi

Karl Polanyi's Great Transformation book was examined in the study. In this context, the influence of Polanyi's life on the views, his works, his theses and criticisms on his theses have been given in the study. In the study that used the book review method, the general framework and theses of the book were put forth and explained with which arguments these theses were supported. The study, which resulted in the publication of criticisms of the theses in the book, aims to examine the general framework of the book, which is a major contributor to Polanyi's social policy area.

Keywords: Karl Polanyi, Great Transformation, Book Review.

1. GİRİŞ

1944 yılında, kitaptaki genel tezlerin birçoğunun destek bulmadığı bir yerde, kapitalizmin en vahşi halinin hüküm sürdüğü Amerika'da yayımlanan Büyük Dönüşüm, çok kuvvetli bir argümanla başlamaktadır. Bu argüman "19. Yüzyıl uygarlığının çöktüğü"dür. Yayımlandığı dönemde Amerika'nın, yani kapitalizmin en önemli kalesinin ve simgesinin içinde bulunduğu durum dolayısıyla çok da dikkate değer görülmemen "Büyük Dönüşüm", piyasanın insanları mutsuz etmeye başladığı (BBC; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8347409.stm>, 30.05.2017)¹, kitlelerin yoksullaştığı ve gelir dağılımının fazlasıyla bozulduğu günümüzde ve kapitalizmin tüm dünyada tamamen egemenliğini ilan ettiği 1991 yılından bu yana sadece akademik dünyada değil, toplumda da hak ettiği değeri bulmaya başlamıştır. Bu değeri yeniden bulmanın, piyasa toplumunun insanlık tarihinin son aşaması olarak bütün dünyaya dayatıldığı, ekonomik liberalizmi eleştirmeye kalkanların "geri kafalı cahiller" olarak görüldüğü ve sosyalizmden ise neredeyse bütünüyle ümit kesildiği bir dönemde olması da ayrıca ilginçtir (Polanyi, 2009, s. 12).

¹ Berlin Duvarı'nın Yıkılışının 20. Yıldönümü Nedeniyle BBC tarafından yapılan bir araştırmada, anket yapılan 27 ülkeden 29 bin kişiden sadece %11'inin serbest piyasa ekonomisinin düzgün işlediğini düşünmektedir.

Polanyi'nin çöktüğünü iddia ettiği uygarlığın can damarı ve temel biçimlendiricisi, kendi kurallarına göre işleyen piyasadır. Piyasa, Polanyi'ye göre içindeki nesnelere metalaştıran ve bu doğrultuda insan toplumlarını uluslararası düzeyde eşi görülmemiş bir kurumsal tekdüzeleşme içinde kendisine kayıtsız şartsız bağlı kılan bir mekanizmadır. Polanyi'nin bu şekilde nitelendirdiği piyasaya karşı belki de Polanyi'den sonra en sert eleştiri Max Weber'den gelmektedir. Weber'e göre "*pazarın kendi kurallarını koymasına izin verildiği yerlerde, pazar sadece eşyanın saygınlığını tanır, kişinin kardeşlik ve acıma görevleri ve yerel toplulukların taşıyıcısı oldukları insani ilişkiler ve kişinin kendisinin pazar açısından herhangi bir saygınlığı yoktur*" (Gallino, 2007, s. 57). Piyasa karşıtlığı olarak nitelendirilebilecek yaklaşımdan daha fazlasının mevcut olduğu Büyük Dönüşüm, piyasa sistemine karşı bir tavır belirlemekten ziyade, piyasa sisteminin insan toplumuyla bağdaşmazlığının altını çizmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse Büyük Dönüşüm'ün temel tezi de budur.

Büyük Dönüşüm sadece bu bağdaşmazlığa saplanıp kalmamakta ve piyasaya alternatif olarak ortaya çıkan faşizm ve sosyalizmin gelişimini de anlatmaktadır. Buna bağlı olarak alternatiflerin niçin alternatif olarak değerlendirilemeyeceğini de açıklar. Polanyi'nin kitaptaki temel yöntemi, ilkel ve antik ekonomiler üzerine yapılmış antropolojik araştırmaların bulgularından yararlanarak, 19. Yüzyıl piyasa ekonomisini tarihi perspektiften incelemektir. Sadece bu yöntem ile bile Heterodoksi içinde değerlendirilebilecek Polanyi, elde ettiği sonuçlar dolayısıyla Ortodoksi'den fazlasıyla uzaktır. Polanyi'nin Büyük Dönüşüm'de ortaya koyduğu temel sorun, toplumun piyasa mantığına siyasi iradeyi baltalayacak şekilde boyun eğmesidir.

Piyasa mekanizmasının kendiliğinden ortaya çıkmış bir olgu olmadığı bunun aksine "*emek ve parayı meta olarak gösteren bir takım kurumsal değişiklikler aracılığıyla gerçekleştirilen bir siyasi proje*" olduğunu savunan Polanyi, bu projenin sadece iktisadi olmadığını, piyasanın toplumdaki uzaklaşmasını ve toplumsal ilişkilerin belirlediği bir piyasa yerine, piyasanın belirlediği toplumsal ilişkilerin toplumun merkezine oturduğunu söylemektedir (Polanyi, a.g.e., s. 96).

Bu çalışma, temel tezlerini oldukça güçlü şekilde seslendiren Polanyi'yi tanımayı, temel eserlerini ve yaşamını kısa hatlarıyla değerlendirmeyi ve Büyük Dönüşüm'deki hipotezlerini ve bu hipotezlerini destekle-

yen argümanlarını inceledikten sonra, bu hipotezlere ilişkin eleştirileri ve yorumları derlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada Polanyi'nin Büyük Dönüşüm'de kullandığı metod (sonda söylenmesi gerekeni başta söyleyerek bu durumun niçin böyle olduğunu açıklamak) yerine, Polanyi'nin uzun uzadıya anlattığı piyasanın niçin hem antropolojik, hem de sosyolojik açıdan topluma uymadığı ve 19. Yüzyıl uygarlığının niçin çöktüğü hipotezinin karşısında yer alan, piyasa olgusunun tarihi süreç içerisinde ve toplumsal ihtiyaçlar neticesinde ortaya çıktığı, 19. Yüzyıl uygarlığının kendisini yenileyerek özellikle bilim ve teknolojideki ilerlemelerle yeniden egemenliğini ilan eder noktaya geldiği görüşlerini de ortaya koyarak karşılıklı bir değerlendirme yapılacaktır.

Sadece akademik bir figürden ibaret olmayan, siyasi gündemi bulunan ve karmaşık bir toplumda bireysel özgürlüğün temeli ile derinden ilgilenen, Marksist olmayan bir sosyalist Polanyi'nin (Buğra ve Ağartan, 2009, s. 16) Büyük Dönüşüm'ü bu çerçevede değerlendirilecektir.

2. KARL POLANYİ: YAŞAMI VE ESERLERİ

Karl Polanyi, 1886 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun başkenti Viyana'da doğmuştur. Altı çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelen Polanyi'nin annesi Cecile Wohl Rus, babası ise Macar'dır. Annesi Macar entelektüel hayatının tanınmış figürlerindedir (About Karl Polanyi, <http://artsandscience.concordia.ca/polanyi/about/>, 23.04.2010). Demiryolu mühendisi olan babası sıklıkla iş için Budapeşte'ye gitmekte ve bu seyahatlerinin tamamında ailesini de yanında götürdüğünden daha çocuk yaşlarda hem Viyana, hem de Budapeşte Polanyi'nin sıklıkla bulunduğu yerlerdir. Yaklaşık dört yıl süren bu seyahatler babasının çalıştığı şirketin iflas etmesiyle sonlanmıştır ve Polanyi ile ailesi kalıcı olarak Budapeşte'ye yerleşmiştir (Eren – Sert, 2008, s. 30).

İlk eğitimini özel hocalardan İngilizce, Fransızca ve Almanca öğrenerek alan Polanyi, formel eğitimini Budapeşte Üniversitesi'nin Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde almıştır. Bu süre zarfında, György Lukács, Oszkár Jászi ve Karl Mannheim gibi diğer önemli düşünürlerle ilişkiler kurmuştur. Felsefe alanındaki doktorasını 1909'de alan ve 1912'de Hukuk bölümünden mezun olan Polanyi, 1914 yılında Macar Radikal Partisi'nin kurulmasında yardımcı olmuştur ve partinin sekreterlik görevini yürütmüştür.

I. Dünya savaşı sonrası siyasi olarak aktif hale geldiği dönemde Polanyi, Mihály Károlyi'nin Cumhuriyetçi hükümetini ve onun Sosyal Demokrat Partisinin belirlediği rejimi desteklemiştir. Béla Kun Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'ni kurmak için Karolyi hükümetini devirdiğinde Polanyi, Macaristan'ı terk etmek zorunda kalmış ve Viyana'da gazeteci olarak çalışmaya başlamıştır. 1922'den itibaren ekonomik liberalizme ve anti – komünizme karşı yazılar yayımlamıştır (About Karl Polanyi, a.g.e., Erişim Tarihi: 30.05.2017).

Avusturya'yı, Avustrofaşizm'in yeşermeye başladığı 1933 yılında terk etmiştir. Yaşamını gazetecilik, eğitimlik ve İşçilerin Eğitim Birliği'nde okutmanlık yaparak kazandığı Londra'ya taşınmıştır. Polanyi bu dönemde ayrıca ileride Büyük Dönüşüm'ü oluşturacak araştırmalarının büyük bir kısmını gerçekleştirmiştir.

Polanyi'nin hayatındaki gelişmelerle görüşleri karşılaştırıldığında, lise ve üniversite yıllarında kendi hayatında çok baskın bir figür olan annesinin burjuva yaşantısından etkilendiği, ancak Ilona ile evliliğinden sonra daha çok sosyalizme yaklaştığı ve aktif siyasetin içinde yer aldığı görülmektedir. Polanyi'nin düşünce oluşumunda kadınların rolü oldukça önemlidir. Polanyi'nin düşüncesi açısından annesinin bohemliğinden uzaklaşıp Ilona'ya yaklaştıkça sosyalist fikirlere daha çok yaklaştığını söylemek mümkündür (Karl Polanyi's Biography, www.concordia.ca/research/polanyi/about/karl-polanyi.html, Erişim Tarihi: 30.05.2017).

Belirtilmesi gereken son husus ise, aynı dönemde aynı yerlerde bulunduğu Hayek'ten piyasa konusunda oldukça farklı fikirlere sahip olmasıdır. Hayek piyasanın kendiliğinden bir düzen olduğunu savunurken, Polanyi'ye göre piyasa doğrudan müdahaleler ile siyasi bir proje olarak yaratılmıştır. Aynı imparatorluk içerisinde doğan fakat farklı şehirlerde büyüyen bu iki büyük düşünürün görüşlerindeki farklılık bu şehirlerin şu an oldukça farklı iki ülkeyi temsil etmelerinden de anlaşılabilir (Eren – Sert, a.g.e., s. 22)

Polanyi hayatının uzunca bir süresinde aktif siyaset içinde yer almış ve akademik çalışmalarının önemli birikimlerini Londra'da elde etmiştir. Amerika'ya karısının sicili yüzünden sürekli yerleşme izni alamayan Polanyi, bu nedenle Kanada'da sürdürdüğü yaşamını, arkasında önemli tezler bırakarak ve Heterodoks anlayışın önemli bir temsilcisi olarak tamamlamıştır (Block, 2003, s. 238).

Polanyi'nin Büyük Dönüşüm 'ündeki karamsarlığı, dünyanın karanlık çağı olarak nitelendirilen 20. Yüzyılın başlarını ve dolayısıyla her iki dünya savaşını yaşamasına bağlayan görüşler mevcuttur (Öztürk, 2009, s. 7). Dünyayı uygar bir yer haline getirme söylemindeki batı uygarlığının bu iki dünya savaşının merkezinde yer alması, Polanyi'nin uygarlığın çöküşü ile ilgili görüşlerine temel arz etmektedir. Ancak bu görüşler daha önce bahsedildiği gibi aynı dönemde yaşayan başka önemli iktisatçılar ve toplum bilimcilerce benimsenmediği için Polanyi'nin görüşlerinin oluşumunda sadece bu dönemde yaşamış olmasını görmek doğru olmamaktadır.

Karl Polanyi'nin görüşlerinin tanıtılması ve modern toplumlara uyarlanması amacıyla Kanada'da 1987 yılında Karl Polanyi Politik İktisat Enstitüsü kurulmuştur. Polanyi'nin görüşlerinin modern zamanlara uyarlanması ve günümüzde hala güncel kalması amacıyla her yıl konferanslar da düzenleyen enstitü, Polanyi'nin mirasının en önemli savunucuları arasındadır ve onursal başkanlığını Polanyi'nin kızı Kari Polanyi yapmaktadır.

Eserleri

- The Great Transformation, (1944) (Büyük Dönüşüm, çev. Ayşe Buğra, İletişim Yay.)
- Trade and Markets in the Early Empires, (1957) (Eski İmparatorluklarda Ticaret ve Piyasa)
- Dahomey and the African slave trade, (1966) (Dahomey ve Köle Ticareti)
- Primitive, Archaic, and Modern Economics: Essays of Karl Polanyi (1968) (İlkel, Arkaik ve Modern Ekonomiler)
- The Livelihood of Man, (1977) (İnsanın Geçimi)
- "Universal Capitalism or Regional Planning?" London Quarterly of World Affairs, (1945). (Evrensel Kapitalizm ya da bölgesel planlama)
- "Our obsolete market mentality" Dalton, (1968) (Modası Geçmiş Piyasa Mantığı)
- "On Belief in Economic Determinism", (1957), The Sociological Review (Ekonomik Determinizmde İnanç)

- “The Economy as an Instituted Process” in The Sociology of Economic Life, (1957), (Yönlendirilmiş bir proje olarak ekonomi)
- “The essence of fascism” in the Christianity and Social Revolution (1937) (Faşizmin Özü)

3. POLANYI'NİN BÜYÜK DÖNÜŞÜM'DEKİ HİPOTEZLERİ

Polanyi'nin Büyük Dönüşüm'deki hipotezlerini belirtmeden önce, Polanyi'nin düşünce yapısı sorgulanmalıdır. Polanyi kendisini Marksist olmayan bir Sosyalist olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber, genel düşünce yapısı hümanist ve insan odaklıdır. Polanyi tüm ideolojilerin tek bir amaca hizmet etmesi gerektiğini, bu amacın da insanın mutluluğu olduğunu söylemektedir (Holzman, 2012, s. 91). Bu çerçevede Polanyi ekonomik amaçları insan mutluluğuna hitap ettiği ve sosyal ilişkilerin içine yerleştiği ölçüde değer kazanabildiğini ifade etmektedir.

Polanyi'nin büyük dönüşümdeki en önemli hipotezi, piyasa ekonomisinin kendiliğinden ya da doğal bir olgu olarak ortaya çıkmadığı, aksine emek, toprak ve parayı meta olarak gösteren birtakım kurumsal değişiklikler aracılığıyla gerçekleştirilen bir “siyasi proje” olduğudur (Buğra ve Ağartan, a.g.e., s. 16). Ayrıca Polanyi, iktisat literatürüne kattığı bir kelime ile (embedded) “*ekonominin toplumsal ilişkilerin içine yerleşmesi gerektiği halde, sosyal ilişkilerin ekonomik sistemin içine yerleştiğini*” söylemektedir (Polanyi, a.g.e., s. 101). Polanyi'ye göre piyasa ortaya çıkmadan önce değişim ilişkileri ekonomik davranışlar tarafından belirlenmekte ve bu davranışlarda toplumsal ilişkilerin içinden türemekteydi (Halperin, 2004, s. 264). Bununla beraber çifte hareket olarak tanımladığı şekliyle, 19. Yüzyıl İngiltere'sinde kapitalist, serbest piyasa ekonomisinin oluşumuna yol açan hareketin, “*kapitalizmin sürekli varoluşu için gerekli şartların altını oyduğunu ve böylece toplumun kendisini korumasını amaçlayan bir karşı harekete sebep olduğunu*” söylemektedir (Polanyi, a.g.e., s. 321). Polanyi'ye göre çifte hareket piyasa toplumunu iki yüz yıldır şekillendiren ve bir tarafında piyasanın, diğer tarafında korumanın olduğu bir devinimdir (Block, 2008, s. 1).

Uluslararası finansın büyük devletler üzerindeki etkisinin her zaman tutarlı bir biçimde Avrupa barışını korumaya yönelik olduğunu ve bu

etkinin gücünün de hükümetlerin çeşitli alanlarda ne dereceye kadar büyük finans çevrelerinin desteğine ihtiyaç duyduklarına bağlı olduğu Polanyi'nin Büyük Dönüşüm'deki hipotezleri arasındadır. Bu hipotezini destekleyen argümanı ise, ticaretin yaygın bir savaş halinde işlemeyecek bir uluslararası para sistemine dayandığı ve ticaretin istediğinin barış olduğudur. Ancak güç dengesi sisteminin tek başına barışı sağlayamayacağı, barışın uluslararası finans sistemi tarafından gerçekleştirildiğini söylemektedir. Barış, varoluşu ticaretin barışa bağlılığı ilkesine dayanan uluslararası finans sistemi tarafından sağlanmıştır. Polanyi'ye göre "*ticaret ve finans birçok sömürge savaşının sorumlusuydular, ama aynı zamanda birçok savaşın engellenemesinin de sorumlusu*" (Polanyi, a.g.e., s. 51).

Polanyi'nin en önemli hipotezi ve antropolojik bilgi ve akışlarla desteklediği yorumu, "Laissez – Faire'nin" hiçbir doğal yanının olmadığı ve işler olurlarına bırakılmış olsa, serbest piyasaların hiçbir zaman ortaya çıkamayacağıdır (Polanyi, a.g.e., s. 201). Polanyi piyasanın insan ihtiyaçları karşısında değil, bilinçli ve maksatlı bir şekilde siyasi bir proje olarak oluşturulduğunu ve bu sürecin tarihi gerçeklerini İngiltere'nin Speenhamland kasabasındaki gelişmeleri ve genel olarak emeğin, toprağın ve paranın metalaşmasını merkezine koyduğu analizinde, sosyalizm ve faşizm karşılaştırılmasını alternatif ideolojiler noktasından yapmış ve sonuçta çifte hareketin liberal siyasi düzenin ve liberalizmin ekonomideki karşılığı olan kapitalist piyasa ekonomisinin sona ereceği sonucuna ulaşmıştır. Ancak bu sonuca ulaşılabilmesi için çifte hareketin bastırılmadan ortaya çıkmasını ve bu doğrultuda piyasa ekonomisinin metalarını özgürleştirmesini ve piyasa ekonomisine göre oluşan toplumsal dinamiklerin değişmesi gerektiğini vurgulamıştır.

4. POLANYI'NİN BÜYÜK DÖNÜŞÜMDEKİ HİPOTEZLERİNİ DOĞRULAMAK İÇİN KULLANDIĞI ARGÜMANLAR

Polanyi Büyük Dönüşüm'e sloganlaşmış bir cümle ile başlamaktadır, "19. Yüzyıl uygarlığı çöktü". Pek çok açıdan bir klasik olarak değerlendirilen Büyük Dönüşüm, tam bir klasik ve ekonomi sosyolojisi ve hatta sosyal bilimler çalışan herkes için bir başvuru kaynağıdır (Vancura, 2011, s. 2). Büyük Dönüşüm'ün bu niteliğe ulaşmasının nedeni de, Polanyi'nin sert ve güçlü argümanlar kullanmasıdır. Polanyi'nin çöktüğünü iddia ettiği

19. Yüzyıl uygarlığının can damarı ve toplumsal biçimlendiricisi kendi kurallarına göre işleyen piyasadır. Piyasa, içindeki her şeyi metalaştıran ayrıca kendi kurallarını koymasına izin verildiği yerlerde, sadece eşyanın saygınlığını tanıyan, kişinin kardeşlik ve acıma görevleri ve yerel toplulukların taşıyıcısı oldukları yerel insani ilişkiler ve kişinin kendisine değer vermeyen bir mekanizmadır (Gallino, a.g.e., s. 17). Polanyi de piyasayı bu şekilde gördüğü için, piyasayı emek, toprak ve parayı metalar haline getiren, insan topluluklarını uluslararası düzeyde eşi görülmemiş bir kurumsal tek düzeleşme içinde kendine kayıtsız şartsız bağımlı kılan bir mekanizma olarak değerlendirmektedir. Polanyi piyasa ekonomisinin ve piyasa uygarlığı olarak ifade ettiği 19. Yüzyıl uygarlığının çökmesinin kaçınılmaz olduğunu, çünkü piyasa sisteminin insan toplumuyla bağdaşmasının mümkün olmadığını söylemektedir. Polanyi tüm bunları söylemekle beraber, bu sürecin aşamalarını da gözler önüne sermektedir. İngiltere'nin Speenhamland kasabası üzerinden hareket eden Polanyi, toprak çevrilmeleri ile insanların topraksız bırakıldıklarını ve bu şekilde sanayi devriminin ihtiyacı olan işgücünün sağlandığını öne sürmektedir. Bu noktada içindeki şeyleri metalaştıran piyasanın, bu etkisinin siyasi bir projeye desteklendiği argümanını kullanmaktadır.

Polanyi'ye göre toprak çevrilmeleri ile topraksız bırakılan yığınlar, sanayinin ihtiyacı olan işgücü haline getirilmek için yoksulluk ve açlıkla terbiye edilmişlerdir. Bunu kendi cümleleri ile şu şekilde ifade etmektedir; *"Yoksulluk toplumda yaşayan doğaydı, fiziksel yaptırımı da açlık"* (Polanyi, a.g.e., s. 175). Son aşama olarak ifade ettiği durum, bireyin aç kalmasına rıza göstermeyen organik toplumun ortadan kaldırılmasıdır. Bu durum piyasa içinde rasyonellik, determinizm, ekonomik insan terimlerinin sosyal ilişkileri belirlemesinin ilk aşamasıdır. Bu şekilde emek gücüne indirgenen toplumsal yapı ve insanın makinelere teslimiyeti durumu ortaya çıkmıştır. Bu sürecin kendiliğinden ve doğal olmaması Polanyi'nin tezidir. Polanyi'ye göre önce toprak, sonra emek ve en son para metalaşmıştır. Bu metalaşma, *"karmaşık makinelerin pahalı olduğu, ancak ürettikleri malların büyük miktarda satılırsa karlı olacağı ve bu satışın garantiye alınması gerektiği, hammadde sıkıntısının üretimi zarara uğratmadığı, üreticinin tüm üretim faktörlerini satın alabildiği ve üretilen ürünleri talep edecek kişilerin var olduğu durumlarda işleyen toplumsal yapının en önemli gereksinimidir. Üretim faktörlerinin metalaşmadığı ve satın alınamadığı du-*

rumlarda özel makinelerle üretim hem onlara para yatıran tüccar, hem de gelir, istihdam ve ihtiyaçların karşılanması açısından üretimin sürekliliğine bağlı olan toplum için çok riskli olacaktır” (Polanyi, a.g.e., s. 83). Bu risk, liberal hiçbir devletin kendi bekası için göze alamayacağı bir risktir.

Polanyi piyasa içinde metalaştığını iddia ettiği toprak, emek ve para için şu tespitlerde bulunmaktadır. *“Emek, toprak ve para temel olarak üretim unsurlarıdır, piyasalar içinde düzenlenmiş olmalıdırlar, bu piyasalar, ekonomik sistemin hayati önem taşıyan bir parçasını oluştururlar. Ama emek, toprak ve para açıkça görülebileceği üzere meta değildirler. Alınıp satılan her şeyin satılmak üzere üretilmiş olduğu yönündeki önerme, bu unsurların durumunda geçerli değildir. Ampirik meta tanımına göre bunlar meta değildirler. Emek yalnızca yaşamın yanında yer alan bir insan faaliyetine verilen addır. Satılmak üzere değil, bütünüyle değişik nedenlerle, ortaya koyulur ve yaşamın diğer yönlerinden ayrılmaz, saklanması veya işletilmesi olanağı yoktur, toprak yalnızca doğanın başka bir adıdır, insan tarafından üretilmemiştir. Nihayet para, yalnızca satın alma gücünün kural olarak hiçbir zaman üretilmeyen bankacılık sistemi ve devlet maliyesince düzenlenen bir simgesidir. Emek, toprak ve paranın meta tanımı bütünüyle hayaldir” (Polanyi, a.g.e., s. 119).*

Polanyi bu süreç için ayrıca, eğer ekilen toprakların otağa dönüştürülmesi belirli sayıda meskenin yıkılmasına, belirli miktarda iş olanağının ortadan kaldırılmasına ve yerel gıda maddeleri arzının düşmesine yol açıyorsa, karşı kanıtlar ortaya konmadığı sürece bu etkiler nihai olarak kabul edilmelidir saptamasında bulunmaktadır.

Ekonominin bu nedenlerle siyasi bir proje olarak şekillenmesi, ekonominin toplumsal ilişkilerin içine yerleşmesi yerine, sosyal ilişkilerin ekonomik sistemin belirlediği şekilde gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Polanyi sanayileşme sürecinin, toprak çevrilmelerine neden olduğunu, bunun da kırsal kesimde yaşayanları evsiz ve topraksız bıraktığı ve onları Yoksullar Yasası Reformuyla oluşturulan emek piyasasına salıverdiğini söylemektedir (Polanyi, a.g.e., s. 223). Bununla beraber Polanyi, fabrikalarda ve madenlerde ölesiye çalıştırılan çocukların kitlelerin sefaletinin belgelenmiş trajedileri olduğunu söyler. Bu durumun sadece onları emek piyasasına salıvermediği, ücretleri düşük tutmak için de kullanıldığı bilinmektedir. Geçimlik ücret olarak ifade edilen ve Klasik İktisatçılarca savunulan du-

rum bizatihi budur. Ancak ölesiye çalıştırılmış ve ezilmiş bir işçi, diğer işçilerle birleşerek efendisinin kendisine her istediğini yaptırabileceği bir duruma son vermek için çaba göstermekten vazgeçerdi. Polanyi'ye göre sanayi devrimi, artık gerekli olan büyük ölçekli yatırımları mümkün kılabilmek için endüstriyel üretime lazım girdilerin satılık olmasını gerektirmiştir ve bu çerçevede emek metalaştırılmıştır.

Polanyi'nin en büyük hipotezi olan piyasanın kendiliğinden oluşan ve gelişen bir olgu olmadığı ve siyasi bir proje olarak örgütlendiği görüşü, Büyük Dönüşümde birçok argümanla desteklenmektedir. Polanyi'ye göre *"piyasa toplumuna yöneltmesi gereken eleştiri bu toplumun iktisada dayanmış olması değil – bir anlamda bütün toplumlar öyle olmak zorunda – iktisadın kişisel çıkara dayanmış olmasıdır"*. Frank H. Knight'ın *"özellikle insani olan dürtülerin hiçbirisi ekonomik değildir"* sözü yalnızca sosyal yaşam için değil, ekonomik yaşamın kendisi için bile geçerlidir (Polanyi, a.g.e., s. 333). Polanyi'ye göre piyasa, siyasi müdahaleler olmasa asla ortaya çıkmayacak bir durumdur. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli unsur sanayileşme ve sanayileşmenin toplumlar üstündeki etkileridir. Kuşkusuz makinenin yol açtığı sosyal çözülme ve içlerinde insanın makineye hizmet etmeye mahkûm olduğu koşullar, bazı kaçınılmaz sonuçlar doğurmuştu. Polanyi bu durumu sanayileşmenin mecbur bıraktığı bir süreç olarak görmekle beraber, yine de piyasa toplumunun oluşturulmasının kesinlikle antropolojik olarak desteklenecek kanıtlara sahip olmadığını söylemektedir. Bununla beraber bu görüşüne desteği Aristo'dan da almaktadır. Aristo, kazanç için üretim ilkesini, "insan doğasına uygun olmadığı" hiçbir sınır tanımadığı için reddederken, çok önemli bir noktaya, sınırları oluşturan sosyal ilişkilerden bağımsız ekonomik amaçlar olamayacağına işaret ediyordu. Buna göre daha önce değinildiği üzere piyasanın oluşması esas sorun değildi, esas sorun ekonomik ilişkilerin rasyonellik temeline oturtulması ve bu yolla ekonominin toplumsal ilişkilerin içine yerleşmesi yerine, toplumun ekonomik ilişkilere göre belirlenmesidir.

Polanyi'nin çöktüğünü iddia ettiği 19. Yüzyıl uygarlığı dört temel kuruma dayanıyordu. Birinci kurum, "devletler arasındaki güç dengesi sistemi"; ikinci kurum, dünya ekonomisinin eşi görülmemiş bir biçimde örgütlenmesini sağlayan "altın standardı sistemi"; üçüncü kurum, "serbest piyasa" ve son olarak dördüncü kurum ise "liberal devlet"tir. Polanyi'ye göre; bu

dört kurum arasında en önemli olan ve yeni ve insanlık dışı bir medeniyetin kurulmasına yol açan “serbest piyasa” ekonomisi düzenidir.

Polanyi devletlerarası güç dengesini, finans sistemi ile ilişkilendirerek, finans sisteminin barışı koruyucu fonksiyonunu öne çıkarmıştır. Büyük Dönüşüm’de bu durumu şu şekilde ifade etmiştir. “*Uluslararası finansın büyük devletler üzerindeki etkisi her zaman tutarlı bir biçimde, Avrupa barışını korumaya yöneliktir. Bu etkinin gücü de hükümetlerin çeşitli alanlarda ne dereceye kadar büyük finans çevrelerinin desteğine ihtiyaç duyduklarına bağlıdır. Borçlar ve borç yenilenmeleri ulusun itibarına, itibar da doğru davranmaya bağlıdır. Anayasal hükümetlerde, doğru davranış bütçenin durumuna göre değerlendirildiği, döviz kurları da bütçeyi etkilediği için, borçlu hükümetlere ulusal paranın dış değerini kontrol altında tutup, bütçe dengesini bozabilecek politikalardan dikkatle kaçınmaları öğütleniyordu. Ticaret ve finans bir çok sömürge savaşının sorumlusuydular, ama aynı zamanda bir çok savaşın engellenebilmesinin de sorumlusu* (Polanyi, a.g.e., s. 48 – 49 – 51). Tüm bunlar aslında 19. Yüzyıl uygarlığının bu kadar uzun süre bozulmadan kalmasının da sırrını oluşturmaktadır.

Polanyi Büyük Dönüşüm de standardını şu şekilde açıklamaktadır. “*Altın standardına duyulan inanç çağın imamını oluşturuyordu. Bazılarında saf, bazılarında eleştirel, bazılarında ise şeytani bir itikattir bu. Ruhu yadsıyıp teni kabullenen bir itikat. İnanç ise her zaman aynıydı, Kâğıt para, altın karşılığı olduğu için değerlidir. Altının değerini, sosyalistler içerdiği emek miktarıyla, Ortodoks teori ise yararlı ve kıt oluşuyla açıklıyordu. Ama burada bu farkların önemi yoktu. Para konusu, cennetle cehennem arasındaki savaşın dışında kalıyor ve sosyalistlerle kapitalistleri mucize kabilinden bir araya getiriyordu. Altın standardının uluslararası ekonomik sistemin işleyişi için gerekli olduğu fikri, bütün ülkelerin ve sınıfların, dini mezhepler ve sosyal felsefelerin tek uzlaşma noktasını oluşturuyordu. Amerika 1933’te içgüdüsel bir kurtuluş hamlesiyle, altın standardını bıraktı ve geleneksel dünya ekonomisinin son kalıntısı da ortadan kayboldu” (Polanyi, 2009, s. 63). Altın standardı sistemi, Polanyi’ye göre ekonominin toplumsal hayatla ilişkisinin kurulabilmesi için belki de son fırsattı. Bu fırsat ne yazık ki kendi krizini çözmeye çalışan Amerika tarafından terk edilmiş ve finans sistemi ile reel ekonominin birbirinden uzaklaşmasının önü açılmıştır. Polanyi’nin bu düşüncesi çoğu kez Amerikan hegomonik kapitalizm düşüncesine alternatif olarak kıta Avrupa’sının benimsediği bir piyasa düzeninin temelini oluşturmuştur (Munck, 2006, s. 182).*

Polanyi piyasa ile ilgili derin tespitler yapmıştır. Bu tespitlerinden çarpıcı olan bir diğeri ise şöyledir; *“Piyasalara her yerde rastlanmaz, yoklukları, belirli bir kendini dışarıdan soyutlayış ve ayrı kalma eğilimine işaret etse de, aynı varlıkları gibi, belirli bir gelişmenin göstergesi olarak düşünülemez”* (Polanyi, a.g.e. s. 102). Polanyi, piyasa güçlerinin zincirlerinden boşanmış ya da toplumda kopmuş şekilde işleyişinin belli bir noktadan sonra insan, doğa ve en sonunda bizatihi kapitalist ekonomik rasyonel için son derece yıkıcı bir hal alacağını söylemektedir.

Polanyi'ye göre 19. Yüzyıl uygarlığının dayandığı bir diğeri kurumdan liberal devletin değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Polanyi bu değerlendirmeye faşizm karşılaştırmasını da ekler ve I. Dünya Savaşı sonrası durumu açıklar. *“Birçok ülkede liberal devlet yerini totaliter diktatörlüklere bıraktı ve yüzyılın temel kurumu serbest piyasaya dayanan üretim, yeni ekonomi biçimleriyle yer değiştirdi. Liberal felsefe hiçbir noktada değişim sorununun açıklanmasında olduğu kadar açık seçik bir başarısızlığa uğramadı”* (Polanyi, a.g.e., s. 66 – 67). Polanyi liberal devletin, dolayısıyla piyasanın hüküm sürmesinin, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan refah devletinin sonunu hazırladığını ve bu yükselişin kesin olarak liberal devletin zaferiyle sonuçlandığını belirtmektedir. Liberal devletin değişimi açıklayamama durumuna karşılık, faşizm değişime en çabuk cevap veren ideoloji olarak gözükmektedir. *“Rastlantısal nedenlerden kaynaklanmayan nesnel bir durumun gereklerine cevap veren tek bir siyasal hareket varsa o da faşizmdir”* (Polanyi, a.g.e., s. 318). Polanyi faşizm ile liberal devlet arasında da bir ilişki olduğunu ve liberalizmin faşizmi doğurduğunu düşünmektedir. *“Faşizm altında özgürlüğün toptan ortadan kalkışı, güç ve zorlamaların kötü şeyler olduğunu öne sürüp insan topluluklarının bunlardan arınmasını isteyen liberal felsefenin kaçınılmaz bir sonucuydu. Böyle bir arınma olanağı yoktur, karmaşık bir toplumda bu açıkça ortaya çıkar. Bu durumda, ya hayali bir özgürlük fikrine bağlı kalıp toplumun gerçekliğini yadsımak, ya da bu gerçekliği kabul edip özgürlük fikrini yadsımdan başka seçenek kalmıyor. Bunlarda ilki liberalin vardığı sonuç, ikincisi de faşistindir. Başka yol yokmuş gibi görünüyor”* (Polanyi, a.g.e., s. 342).

Polanyi'ye göre ilk sahte Büyük Dönüşüm'ün başlamasıyla beraber buna karşı olarak bir diğeri Büyük Dönüşüm ortaya çıkmıştır. Polanyi'nin teorisinde modern toplum Endüstri Devrimi'nden başlayarak bu iki dönüşümün çatışması şeklinde ilerlemiştir. Polanyi bu durumu çifte hareket

olarak adlandırmaktadır. Polanyi çifte hareketin yeterince güçlenmesi durumunda piyasa uygarlığının yıkılacağına inanmaktadır. Birinci dönüşüme tepki olarak doğan ikinci dönüşüm, insanın piyasaya köle olmasını engellemeye çalışan bir düşüncedir. Bu hareket, ilk olarak muhafazakârlık şeklinde ortaya çıkmış; Endüstri Devrimi'ne karşı çıkmış ancak esas gücünü Marksizm'le beraber yakalamıştır. Ortodoks Marksistler, Batı dünyasında 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıl başlarında kapitalizmin kendi sonunu hazırlayacağı ve sosyalizmin geleceği düşüncesiyle vahşi kapitalizm konusunda net bir tavır belirleyememiş ancak 20. Yüzyıl başlarından itibaren demokratik yollarla uzlaşmacı bir tavır takınarak piyasa ekonomisinden en çok zarar gören işçi sınıfının bazı hakları elde etmesi adına savaş vermiştir.

Polanyi tüm argümanlarında hipotezlerini destekler nitelikli ifadeler kullanmıştır. Genel çerçevesini hipotezlerinde çizdiği Büyük Dönüşüm'ü, argümanları doğrultusunda ifade etmiştir. Çalışmanın bu bölümünden sonra Polanyi'nin görüşlerine yönelik eleştiriler kendilerine yer bulacaktır.

5. POLANYI'NİN BÜYÜK DÖNÜŞÜMDEKİ HİPOTEZLERİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Polanyi'nin tezlerine gelen klasik eleştiri, D. Norht ile M. Granovetter tarafından da dillendirilen, Polanyi'nin hem piyasa dışı ekonomilerin toplumsal ilişkiler bütünü içine yerleşik olma düzeyini, hem de modern piyasa ekonomisinin toplumun bütününden kopmasının boyutunu abarttığıdır (Buğra ve Ağartan, a.g.e., s. 20). Bu görüşe göre, değişim ilişkileri piyasa dışı toplumlarda da önemli bir yere sahipti ve güvene dayalı kişisel ilişkiler gibi ekonomik olmayan ilişkiler piyasa toplumlarında önemli rol oynamaya devam etmiştir.

Polanyi'nin neredeyse hiç eleştirilmeden kabul gören hipotezi ise, toplumdan ziyadesiyle kopmuş piyasa güçlerinin doğayı genellikle bir meta olarak görmeye yatkın oldukları ve doğa için bir tehdit oluşturduğudur.

Polanyi'yi ve büyük dönüşümdeki tezlerini destekleyici bir veri ise dünya bankasından gelmiştir. Joseph Stiglitz'in tespitine göre, birçok açıdan oldukça karışık bir uluslararası dönem sayılabilecek 1948 ile 1973 arasın-

da dünya bankası tarafından tanımlandığı şekliyle bir tane bile ciddi bankacılık krizi görülmemiştir. Öte yandan neo – liberal dönemin 1974'ten 1992'ye kadarki erken aşamalarında her biri söz konusu toplum için ağır maliyetlere ve yüke yol açmış en az 69 bankacılık krizi görülmüştür (Stiglitz, 2002, s. 113).

Polanyi'nin çifte hareket olarak nitelendirdiği hareketin ortaya çıkmasına yol açan nedenlerle ilgili eleştiriler de söz konusudur. Buna göre günümüzde çifte hareketin gelişimini etkileyen üç farklılık mevcuttur. Birincisi çifte harekete ihtiyacı azaltabilecek türden, çünkü piyasalar artık daha makul sonuçlar doğurabiliyor. Diğer ikisi ise başarılı bir çifte hareket olasılığını azaltabilecek türden, bunun nedeni ya sistemik çelişkilerin daha iyi yönetilebilmesi ve böylece mali krizlerin siyasi krizlere dönüşme ihtimalinin düşük olması ya da muhalif güçlerin, piyasa güçlerini politik olarak tanımlanmış egemen toplumların içine yeniden yerleştirmek için gerekli uyum ve birliği sağlama kabiliyetlerini dizginlemenin veya bastırmanın daha da kolaylaşmış olmasıdır. Çifte hareketin Polanyi'nin söylediği kadar çabuk ortaya çıkmaması bu gibi nedenlerle açıklanabilecekken, tarih göstermektedir ki, tarihin gidişatını değiştirecek çifte hareketler için fırsat, genellikle sadece krizler mevcut sistemin işleme kapasitesini çökerttiğinde ve bunun sonucunda çıkan çatışmalar tarihten ders çıkarmaya istekli insanlar tarafından içinde yeni bir dünyanın yaratılabileceği bir boşluk yarattığında belirlemektedir (Block, a.g.e. s. 7). Ancak daha önce de değinildiği üzere neo – liberal dönemde birçok kriz yaşanmış olmasına rağmen ortaya bir çifte hareket çıkmamıştır. Ekonomik yapı yeniden kendini tamir etme yeteneği ile krizden çıkışı başarmıştır. Toplumsal yapıdaki kopmalar ise krizden çıkışa paralel iyileşmeler gösterse de rasyo- nelliğin kısılcacından kurtulamamıştır.

Genel olarak Büyük Dönüşüme yönelik eleştiriler değerlendirildiğinde, eleştirilerin genelinin piyasanın toplumda bu derece travmatik etkilere yol açamayacağı ve ayrıca sosyalizmin belirtilen travmatik etkilerden daha kötü etkilere yol açacağı ve açtığı yönündedir. Kendisini Marksist olmayan bir sosyalist olarak tanımlayan Polanyi, piyasa toplumunun ve uygarlığının çözümünü tam olarak sosyalizm olarak görmemekle beraber, çifte hareketin nihayetinde piyasaya müdahale ve planlı ekonomiye geçişi sağlayacağını söylemekteydi. Ancak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve 1991'de Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile birlikte

zaten liberal politikalarından yana olan rüzgâr fırtınaya dönüşmüş ve daha kısıtlı büyüme ve planlı tüketimi öngören ideolojilere olan tepki iyiden iyiye artmıştır.

Tüm bunlara rağmen eleştirilerin Polanyi'nin genel tezini yanlışlayacak yönde değil, etkilerin şiddeti yönünde gelmiş olması ve hatta daha da ileri götürülerek metalaştırılan olguların bugün çalışma ve bilgi yönünde değişime uğradığı, sanayileşmenin yerini hizmetler sektörünün, makinelerin yerini teknolojinin aldığı yeni bir düzenin söz konusu olduğu ancak Polanyi'nin belirttiği süreçlerin de tekrarlandığı görüşleri şiddetli bir şekilde dillendirilmektedir (Block ve Somers, 1984, s. 70).

Polanyi'nin genel tezi bu yönüyle sadece sosyalistlerden değil, liberal olmakla beraber gerçekleri gözleri kapalı olmayan tüm taraflarca destek bulmakla beraber, etkilerin şiddetinin azlığı ve piyasaların mutluluk da üretecek bir mekanizma olarak görülmesi ile karşıt görüşünü oluşturmaktadır.

6. SONUÇ YERİNE

Polanyi'nin Büyük Dönüşüm'ü yazıldığı dönemde görmediği ilgiyi, piyasanın etkilerinin daha iyi görüldüğü ve siyasi bir proje olan piyasa ekonomisinin sendelediği şu günlerde yeniden hak ettiği ilgiyi görmektedir (Buğra ve Ağartan, a.g.e., s. 10). Polanyi'nin en önemli eseri olarak görülen Büyük Dönüşüm, 19. Yüzyıl uygarlığının çöktüğünü iddia eder ve bunu sağlam kanıtlarla ifade eder. Bu yönüyle heterodoksi içinde kendisine yer bulan Polanyi, sosyalist olmakla beraber tarafsız bir bakış açısıyla eserini oluşturmuştur

Genel olarak bakıldığında Polanyi, Büyük Dönüşümde 19. Yüzyıl İngiltere'sinde kapitalist serbest piyasa ekonomisinin oluşumuna yol açan hareketin temellerini açıklar ve niçin ekonominin toplumsal ilişkilerin içine yerleşemediğini anlatır. Bu yönüyle oldukça antropolojik kanıtlara sahip olan Büyük Dönüşüm, ayrıca bu durumun tarihi temellerini de yansıtarak ekonominin kar güdüsüne dayanmasının geçmişini de yansıtmaktadır.

Polanyi piyasa uygarlığının toplumdan uzaklaşmasının sonuçlarının çifte hareketi doğuracağını, çünkü emeğin, toprağın ve paranın metalaşması ile geleneksel toplum yapısının dinamiklerinin bozularak insanla-

rın sanayileşmenin gereklerini sağlayacak üretim ve tüketim yapısına dönüştürüldüğünü ifade etmektedir. Bu açıklama, bazı yönlerden eksik kalmaktadır. Bu dönemde sadece bu gelişmeler değil, dinin sekülerleşerek anlam üreten fonksiyonunun kaybolması, ailenin toplumsal hayatın merkezinden çevreye çekilmesi, bireyin yalnızlaşması sonucu toplumsal dengelerin iyiden iyiye bozulması piyasa uygarlığının tamamıyla çöküşü için gerekli durumu oluşturmuştur. Ancak görülmektedir ki, Büyük Dönüşüm'ün yayınlanmasından bugüne küresel boyutta birçok kriz yaşamış olmasına rağmen 19. Yüzyıl uygarlığı varlığını sürdürmektedir. Varlığını sürdürme durumu, bu süreçlerin yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak daha önce de üzerinde durulduğu üzere, büyük bir siyasi proje olarak yürütülen piyasa ekonomisinin, çifte hareketin oluşmasına izin vermemesi ve tüm belirtilen özelliklerine rağmen bilim ve uygarlık ile ayakta kalması söz konusudur. Bunun yanında her krizden kendini yenileyerek çıkan piyasa ekonomisi, sürecin devamını ve uygarlığın kendini yeniden motive etmesini başarmaktadır.

Bilgi üretmenin ve üretilmiş bilginin kullanılmasının oldukça önemli hale gelmesi ile krizlerden kendini yenileyerek çıkan piyasa uygarlığı, akademi ve bilimsel buluşlar sayesinde toplumsal yapısındaki çatlamalara rağmen ömrünü uzatmaktadır. Polanyi çifte hareketin ortaya çıkışını hafife almak ve kolay görmekle ve ayrıca çöktüğünü iddia ettiği uygarlıktan hareket edecek bir çifte hareket öngörmekle eleştirilmektedir (Bienefeld, 1991, s. 79). Piyasa uygarlığı içinden değil, bu uygarlığın eksiklerini görerek ve yeni anlamlar üreterek oluşacak bir hareketin Polanyi'nin ifade ettiği çifte hareketi oluşturması akla daha yatkın gelmektedir.

Polanyi'nin tezlerini doğrulayan önemli bir destek, Gallino'dan gelmektedir. Gallino'ya göre sanayi ülkelerinin ekonomik dinamiği anlamlı biçimde, iç pazarlarının serbestleştirilmesine ya da kuralsızlaştırılmasına yöneldikleri andan önce daha canlı olmuştur, sonra değil (Gallino, a.g.e., s. 96). Bu da göstermektedir ki, ekonomik ve toplumsal dinamik, eşitsizlik üreten ve sürekli ekonomik yayılma dinamiği ile hareket eden küresel kapitalist sistemde fazlasıyla bozulmuştur.

Piyasanın ve piyasa uygarlığının siyasi bir proje olarak, ekonomik çıkarlar uğruna ve dünya hakimiyeti amacıyla, toplumsal dengeleri ve bireylerin anlam düzeylerini bozma pahasına topluma empoze edildiği Polanyi'nin

en önemli argümanıdır. Ancak bu sürecin alternatifinin ne olması gerektiği ve ne Şekilde uygulanarak iki dünya krizi geçirmiŐ ve hala toplumlar tarafından desteklenen mevcut düzenin iŐleyiŐini deđiŐtireceđi tartiŐılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bienefeld, M. (1991). *Karl Polanyi and The Contradictions of the 1980s*, Springer.
- Block, F. (2003). Karl Polanyi and The Writing of "The Great Transformation", *Theory and Society*, 32 – 3. www.jstor.org/stable/3108537.
- Block, F. (2008). Polanyi's Double Movement and the Reconstruction of Critical Theory, *Revue Interventions Economiques*, interventionseconomiques.revues.org/274.
- Block, F., Somers, M. (1984). *The Holistic Social Science of Karl Polanyi*, Cambridge University Press.
- Buğra, A., Ağartan, K. (2009). *21. Yüzyılda Karl Polanyi'yi Okumak*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Eren, Ahmet Arif., Sert, M. (2008). Hayek ve Polanyi'nin İktisadi Düşüncelerinin Oluşumunda Viyana ve Budapeşte Etkisi, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 19 – 67.
- Gallino, L. (2007). *Küreselleşme ve Eşitsizlik*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Halperin, S. (2004). Dynamics of Conflict and System Change: *The Great Transformation Revisited*, *European Journal of International Relations*, 10 – 2.
- Holzman, A. (2012). Karl Polanyi and the Rise of Modernity: A Critique, *Intersections Online*, 1.
- Munck, R. (2006). Globalization and Contestation: A Polanyian problematic, *Globalizations*, 3 – 2.
- Öztürk, B. (2009). Tarihsel Anlayışı Çerçevesinde Karl Polanyi'nin Siyasal ve Toplumsal Düşünceleri, *Akademik Dizayn Dergisi*, 1 – 2.
- Polanyi, K. (2009). *Büyük Dönüşüm (Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri)*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Stiglitz, J. E. (2002). *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*, İstanbul:Plan B.

Vancura, M. (2011). Polanyi's Great Transformation and the Concept of Embedded Economy, IES Occasional Paper 2, Charles University.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8347409.stm>, erişim tarihi: 31.05.2017.

About Karl Polanyi, <http://artsandscience.concordia.ca/polanyi/about/>, Erişim Tarihi: 31.05.2017.

Karl Polanyi's Biography, www.concordia.ca/research/polanyi/about/karlı-polanyi.html, Erişim Tarihi: 30.05.2017.